

2. **Latin olvasókönyv.** A gymnásiumok III. és IV. osztálya számára. A gymnásiumi tanítás legújabb terve szerint szerkesztette, jegyzetekkel és szótárral ellátta *Elischer József*. Budapest, Franklin-Társulat 1880. 8-adrét 354 lap. Ára 1 ft.

A gymnásium III. és IV. osztálya számára eddig két olvasókönyvünk van, mely az új tanterv követelményeinek megfelelően iparkodik. Az egyik a Bartal-Malmosi-féle (Budapest, Eggenberger, 1877.), a másik Elischer úré, melyről most szólni akarunk. Mindkettőnek megvannak a maga előnyei és gyengéi. Bartal-Malmosi könyvében az olvasmányok részben, legalább nézetünk szerint, jobban vannak megválogatva, mint Elischer úréban, azonban teljesen nélkülözik a jegyzeteket és a szótárt. Hogy pedig ez utóbbi milyen szükséges az alsóbb osztályokban, azt leginkább az tudja megítélni, a ki látja, hogy tévedeznek még felsőbb osztályokban is a tanulók egyik jelentménytől a másikig.

Elischer úr olvasókönyvében legelőször is Liviust találjuk képviselve. Róma történetével az őskortól fogva a decemvirek lemondásáig (1—60. l.); B.-M. könyvében ugyanazon anyag van tárgyalva, csak hogy természetesen a királyok történetének mellőzésével, melyet a fiúk már az Alaktanhoz való Gyakorlókönyvből ismernek. Következnek mesék Phædrusból (61—78. l.), végre szakaszok Ovidiusból (79—119. l.). Ez utóbbiakra nézve azt véljük, hogy, mellőzve az Átváltozásokból vett részeket, leginkább a Naptárból kellett volna meríteni az olvasmányokat, mint azt B. M. tette. A Tárgymagyarázó és a Szótár (129—232. lapig) nagy gonddal vannak készítve és háttározottan emelik a könyv értékét. A szöveg alatt való jegyzetek egészben véve jók, csak némelykor vettünk észre bizonyos áradozó bőséget, különösen a nyelvtani magyarázatoknál, hol sokszor elegendő lett volna a nyelvtanra utalni. A könyv kiállítása valóban gyönyörűnek mondható.

Budapest, 1880. december 13-án.

Dr. KELETI VINCZF.

KÜLFÖLDI IRODALOM.

Versuch einer Karelischen Lautlehre. Akademische Abhandlung von *Arvid Genetz*. Helsingfors. 1877.

Tájébeszédék beható vizsgálata hálás tanulmány egyáltalában minden terén a nyelvtudománynak; de talán sehol sincs oly fokozott értéke, oly égető szükség munkálására, mint éppen az altaji nyelvtudományban, mely kutatásaiban csaknem kizá-

rólág ezen forrásra van utalva. A távolság, melyet e nyelvcsalád szorosabb csoportjaiban létező tagok között is észlelünk, a majdnem teljes fogyatkozás értékes nyelvemlékekben oly akadályok, melyeket alig ha volna képes legyőzni, ha egy másik forrás gazdagsága nem pótolná e hiányokat, a dialektusok hőisége. Ezek, mint a köznyelvek régen elszakadott töredékei, rendesen ennek egy régibb fejlődési fokát tüntetik fel, s így különös alakjaikkal többet mondanak gyakran, mint minden codex. Ily körülmények között örvendetes jelenségnek kell tartanunk azon élénk tevékenységet, melyet különösen a lefolyt évtized fejlesztett ki rokon nyelveink tájbeszédeinek feldolgozásában, s melynek főbb képviselőit nálunk első sorban a Nyelvőr és Nyelvtudományi közleményekben, a finnknél több szakférfi e részbeli buzgó munkálkodásában láthatjuk. Genetz művecskéje szintén ez iránynak terméke, a karél nyelv, melynek tüzetes hangtani tárgyalásával foglalkozik egyik érdekes ága a finn nyelvnek, mely több különös hangsajátságán kívül már csak azért is kiváló figyelmet érdemel, mivel több finn dialectus jellemző hangtani vonását, a mássalhangzói gyengülést benne látjuk leghatározottabban és legnagyobb terjedelemben keresztül vive. Szerző még az 1871-ik év nyarán kezdette tanulmányait, midőn a finn irodalmi társaság küldetéséből az olonetzai és archangéli karélok közt járt; következő évben ismételte látogatását, különösen négy főbb terület nyelvjárásaira szorítkozva vizsgálataiban *Poaen*, *Rebola*, *Sujgújärvi* és *Kiestinki* vidékekéire. A hangtünemények gondos megfigyelése, pontos fiziológiai elemzés jellemzi e kutatása eredményeit s mindenek fölött azon igyekezet, hogy anyagát lehető rendszerességgel és kimerítőn tárgyalja.

Általános vonásokban a következőkkel csoportosíthatjuk össze a karél nyelvjárás feltűnő hangsajátságait. A szókincsbeli **hangálladékok** tekintve első rendben nevezetes azon mélyhangu *e* és *i* előfordulása, mely több tatár nyelvben pl. a *kojbal-karagaszb*an is fellelhető. Fontos e hang szereplése azon tünemény megmagyarázására, miképen fordulhat elő a magyarban is, de különösen a finnben oly sok eset, hol tisztán mélyhangu szóba magashangu elemek, *c* és *i* vegyülnek. Ezek nyilván eredeti szavakban, hasonlólag a karél hangokhoz, valamikor mélyhangu articulatioval lettek kiejtve, mit azon körülmény is bizonyít, hogy sokszor találunk valóságos mélyhangokat a nekik megfelelő más nyelvjárási alakokban. Így hangzanak pl. e finn vegyes hangu szavak *tempaa*, *vesa*, *hepo* tisztán mélyhangulag az észti *tömbama*, *vöza*, *hobune*, a vóti *tömpän*, *vöso*, *oponé* alakokban. — A mássalhangzókat illetőleg érdekes a kezdő media használ-

lata, melyet tudvalevőleg a magyar és zürjén-votjákat kivéve, minden ugor nyelv elejtett. Itt is csak néhány szóban fordul elő, többnyire hangutánzó kifejezésekben pl. *beägi* blöcken, *buraja*: rieseln, *bungakka*: mürrisch; továbbá néhány apró, kedves tárgy elnevezésében, mind *garbalo*: Krausbeere, *buola*: Preisselbeere, *babarno*: Himbeere. A szókezdő *i* hangot is kifejlesztette e nyelvjárás többnyire magashangu szóban, de néhol minden látszó ok nélkül mélyhangban is, így *iolgi*: nyál, *úukku*: szenderedik, *hába*: köldök, *hoava*: moh, *nospa*: fóka stb. — Az időmérték szempontjából válnak tanulságossá a következő hosszú hangzós adatok, melyeknek a finnben rövidült áll szemközt: *huhto*: spülen, *juhtu*: kommen, *muwrchtu*: elzsibbad, *oalla*: unter, *voarnaha*: pflugschaar v. ö. finn *huhta*-, *johtua*, *morhettua*, *alla*, *cannaha*. Ellenkező tünemény mutatható ki ezekben: *havi*: Fischmann, *jähtü*: abkühlen, *kükistä*: sich niederducken, *murda*: brechen, melyeknek ismét a finnben akadunk hosszú hangzós párjaira v. ö. *haavi*, *jüähty*, *kykistäitü*, *muwrta*. — A hangrend megzavarásának itt is több példájára akadunk, épen úgy mint az észtkben és vepsäben, hol rendkívül sok esetben lép fel egy mélyhang az eredetileg magashangu szóban, ilyenek: *era*: abgesondert, *kera*: Knaul, *peza*: nest, *herkka*: leicht, *miñña*: Schwiegertochter v. ö. finn *erä*, *kerä*, *pesä*, *herkkä*, *miniä*. — A hangszin érdekes változása mutatkozik azon képzésekben, midőn eredetibb *-da* *-dä*, *-de* helyett *a*, *ä*, *e* járul az *o*, *ö*, *e* hangzókön végződő tőhöz, így a partitivusban: *ukkua* e. h. *ukkoa* innen *ukko*: greis, *mändüä* e. h. *mändödä*: gang, *fahrt*, *anoppia*: Schwiegermutter; hasonlóképen a főnévi igenévben: *sidua* e. h. *sidoda*: binden, *itkiä* e. h. *itkedä*: weinen.

Egyik szépen kidolgozott része Genetz munkájának, mely a mássalhangzói tünemények magyarzatával foglalkozik. Különösen két jelenségét tárgyal tüzetesebben, a kemény és lágy mássalhangzók viszonyát s a mássalhangzók gyöngülését. Az elsőre nevezé azon eredményre jut vizsgálatában, hogy a lágy explosivák és sziszegők csakis magánhangzók vagy hangzói természetü («intonirt») mássalhangzók között fordulnak elő, minők az *l*, *r*, *m*, *n*, *v*, *j* hangok; ellenben a kemények csak is azon esetben találhatók ily összeköttetésben, ha a háromtagu szónak második részét kezdik s rájuk szótagzárás következik, mint *kükistä*, *manlikka* s nem *kügistä*, *mañdikka*. Ő e kivételt a rendes mássalhangzó gyengüléssel akarja megmagyarázni olyképen, hogy a második szótag kemény explosiváját eredetibb *kk*, *tt*, *pp* gyengültjének tartja, bár bevallja, hogy ezen hosszabb hangokról a legtöbb esetben számot adni nem tud. Ez csak

egyik nyilvánulása a karél mássalhangzók azon kiváló érzékenységének, mely még inkább mutatkozik a **mássalhangzók gyengülésénél**. Ez nemcsak hogy számos oly esetben is megtörténik, hol a többi finn nyelvjárások egyáltalában nem érvényesítették ezen hangfejlődési hajlamukat, hanem még visszahatólag is működik az erősbülés tüneményében, a menyiben nyílt szótagot kezdő explosivák néha megnyulnak oly esetekben is, hol a nyugati finnség csak rövid mássalhangzót, az észti, liv, vepsä pedig még az eredeti media fokát mutatják. Így látjuk, hogy szótagzárás alkalmával nem veszhet el a szuomói nyelvjárásban a nyílt szótagot kezdő torokhang ha azt, *t* vagy *s* előzi meg, *l* és *r* hangok után pedig csak kisebb fokú gyengülés, azaz *j*-vé való változás áll be. Másként van ez a karélban, itt mindenütt teljes gyengülést, azaz elveszést látunk és pedig vagy minden nyom nélkül, mint *t*, *s*, *š*, *r* sőt néha *h* után is, vagy mássalhangzói pótló nyújtással, mint *l* és *j* után. Erre szolgáló példák: *matassa* innen *matka*: utazás, *pitempi* innen *pitkä*: hosszú || *lazetta*: kiterjeszteni v. ö. *laske*, *kezessä* v. ö. *keske*: közép, *lajška* -: rest szóból lesz *lajzistele* - || *härän*, *kuren* v. ö. *härkä* ökör, *kurke-daru* || *reähkä*: vétek, *riehki* -: üt, *rahkehe*: szij tökből szótagzáráskor *reähän*, *riehän*, *rahis* alakok támadnak. Assimilatio fordul elő pl. ezekben *nüllässä*, *jaleassa*, *vellassa* innen *nülgä* éhség, *jalga*: láb és *velga*: adósság; szintígy *pijjan*, *lijjan* a *pijga*: szolgáló és *lijga*: fölös szavak genitivusai. Ezekhez hasonló tüneményt észlelünk a foghangu explosívánál is, a *t* (*d*) pótló nyújtással elesik az *s*, *š*, sőt néha a *w* hang után, így mondják *opassan*, *lassut*, *pajšša küewä* v. ö. *opasta* tanít, *lastu* forgács, *pagizeda* beszélni, *käwdü*: járni. De legkülönösebb a *g*, *d* hangnak elgyengülése *v*-vé igen sok esetben *a*, *e*, *i* sőt *o* után: *mado* kígyó, *vedo*: adó inessivusai *marossa*, *verossa*, *sido* -: köt igének első személye *sivon*, *koda*: konyha, *tode*-, igazságból lesz *kovan*, *toven*; megfelelőleg a torokhangnál is: *hago*: ajtó fél, *joge* -: folyó genitivusai *havan* és *joven*, *sego* -: kövéredik, *ligo* -: nedvesül származékai *sevotta*, *livotta*. A karél nyelvjárás e sajátosság hangtüneményét alig foghrtjuk fel egyszerűbben, mintha tisztán hiatus-pótlást látunk benne, azaz úgy magyarázzuk, hogy az eredeti *g*, *d* mediák kiestek *s* az ez által támadt hangrés elkerülésére jött volna közbe a *v* v. ö. magy. *fuvar*, *kavarcz* és német *fuhr*, *kuarc* (fuhr, kurz). Annál több okunk van ezt hinni, minthogy e *v*-nek helyén sokszor *h*-t és *j*-t is találunk, sőt Poaen-ben valóságos hiatus, mi olyforma jelenség, milyen nálunk a *felül* és *kivül* szók változataiban mutatkozik v. ö. *fevül*, *fehül*, *fejül*, *feül* és *kühül*, *küjjül*, *küül* v. ö. még *bival*, *bihal* *bial*; *kövér*, *hühér* *küér* stb. — A mássalhangzó-

gyengülés regressiv irányú tüneményére, a mássalhangzó erős**bülésre** is több példát hoz fel szerző, ezek közül kiemelhetjük azon eseteket, midőn a nyugati finn *kaan* parancsoló képző helyett itt *-kkah*, *-kkeä* lép fel; továbbá, hogy a finn mel-léknévi képző *lijaha* itt *likkaha*-nak hangzik; hivatkozhatunk még egy rakás orosz kölcsonszóra is, mint *korietta* szekér, *zim-čukka* gyöngy, *lučikka*: kanál, melyeknek idegen megfelelői nem mutatják fel e hosszú mássalhangzót. Ez esetek igen tanul-ságosak a finn mássalhangzó-gyengülés megértésére nézve, melyben — mint más alkalommal ki fogjuk mutatni — szin-tén efféle erősbülést is kell látnunk.

Ez adatok száraz elsorolása azonban több kitéréssel van megélenkítve, melyek részint általános fiziológiai kérdéseket tárgyalnak, részint olyanok, melyek egyes specialis finn hang-tüneménynek keresik magyarázatát. Ezekben a mű írója nin-csen kellő tekintettel a rokon nyelvekre, miért is nagyon ter-mészetes, hogy többször esik olyan tévedésbe, mely sehogysém hangzik össze azon gondos alapossággal, melyről az értekezés más részei tanúskodnak. Ilyen azon fejtegetése, melyben a más-salhangzó-gyengülést akarván magyarázni, a fiziológia s néhány nyelvi adat alapján arra következtet, hogy az erősebb alak ere-detibb a gyengültnél. Mindenek előtt megjegyezzük, hogy a fiziológia sohasem szolgálhat első bizonyítékul a nyelvi kérdé-sek tisztázásánál, szerepe csupán támogató, erősítő lehet, hol nyelvi adatok már kiderítették a valóságot s csupán a fejlődés természetszerűségének kérdése várja a bizonyítást. Nem fogad-hatjuk tehát el bizonyítását, midőn első sorban fiziológiai alap-on törekszik az erősebb alakok eredetibb voltát világossá tenni, hanem azon nyelvi tényekhez fordulunk, melyekre mondását alapítja. Ezekben így okoskodik: A lejtőbb többtagu s számos kéttagu szó képzők és ragok által származott, a képző és rag ere-detileg önálló jelentésű szó volt; ámde finn hangtörvény, hogy csak kemény explosiva kezdhet szót, midőn ennélfogva a kép-zők és ragok önálló szókként járultak a tőhöz, kezdő explosívá-juk csak is kemény lehetett s így az efféle adatok *tü-gä-lä-jé*, *si-dä* később eredtek, mint a *tü-kä-lä-jé* és *sitä*. Ő azonban nem veszi tekintetbe 1. hogy még rendkívül problematikus kérdés, vajjon csakugyan önálló szók voltak-e valaha a képzők és ragok, 2. ha csakugyan azok voltak is önállóságukat nem a specialis finn fejlődés folyamában veszítették el, nem még a déli ugor nyelvek egysége korában sem; hanem sokkal régebben az ugor alapnyelv, sőt részben az altaji közös ősnyelv fokán. Ámde hogy az ugor egységes alapnyelvben kellett kezdő mediának létezni, mutatják a magyar és zürjén-votják nyelvek, miből fel-

tehető, hogy a deli ágnak ama közös jellemvonása, a kezdő kemény explosiva csak egy későbbi phasisán jött létre az együtt fejlődésnek, annál is inkább, minthogy szöközépen a nyugati finnt kivéve mindenütt használtatik a media s mint szókezdőnek is kimutathatók nyomai az egyes nyelvekben. De ezenfelül emez okoskodással csak egy része volna megmagyarázva a két-féle keménységi fokon álló alakoknak, t. i. hol az illető szótag képzőnek vagy ragnak mutatható ki, de meg nem magyarázza a tiszta szótóban előfordulókat s így semmiképen sem állhat azon feltevése, mely szerint a nyugati finn és karél nyelv eredetibb fejlődési fokot mutatna a többi dialektusoknál; a vepsü, a liv nyelv természete, a rokon nyelvek hangalakjai, a kölcsön-szók mind ellene bizonyítanak. — Hasonlóképen hibáztatnunk kell Genetz véleményét, midőn az önhangzó-illeszkedésről beszélve az alhangu alakokat egyáltalában eredetibbnek tartja a magas hanguknál a finn nyelvben, hivatkozva ama igazán semmitmondó okra, hogy egyes dialektusok kizárólag az alhangu képzőket mutatják fel. A magánhangzók illeszkedése ki volt már az altaji ősn nyelv fokán fejlődve, sőt épen ez egyik legfőbb egyező vonása azon nyelveknek, melyeket e név alá csoportosítunk s tapasztaljunk bár látszólag ellentmondó adatokat is egyik másik töredékében, az csak fogyatkozás lehet benne, a mint ezt a legtöbb ugor nyelvnel ki is lehet mutatni. Valóban a legnagyobb mértékben ébreszti fel csodálkozásunkat, hogy efféle állításokat is kell olvasnunk a karél nyelv tudós fejtegetőjétől: *«Ein grosser, und wahrscheinlich der grösste Theil(!) der Endungen ist entstanden als die westfinnische (!) Sprache sich noch auf bedeutend älterem Standpunkte als jetzt (!) befand. So müssen z. b. die meisten der in Frage stehenden Endungen älter sein als die vocalharmonie (sic!) da die ersteren in allen westfinnischen sprachen, die letzteren aber nur in einigen derselben angetroffen werden.»*

A rokon nyelvi tanulmányok elhanyagolása még élelkebben érezhető a munkának azon fejezetében, mely a mássalhangzók hatásáról értekezik, az előtte álló magánhangzóra. Ebben tisztán fiziológiai eshetőségekből indulva ki, oly nyelv tényeket igyekszik igazolni, melyeknek története az összehasonlítás módszerével vizsgálva egészen más fejlődési menetet mutat. Így többek között kideríti, hogy egy *k*, *t*, *j* hangnak oly hatása lehet az előtte álló nyílt hangzóra, hogy ez zárttá válik, s ezen a nyelvbéli vizsgálódástól teljesen függetlenül nyert tételét — mintegy deductive járva el — minden áron rá igyekszik magyarázni egyes nyelvi alakokra. Magától érthetőleg sok hibába kell botlania ily eljárással; mert az pl. hogy a névszói többesben az

igék imperfectumában csakugyan zártabb hangot látunk a *j* képző előtt, hogy *anta-*: ad és *kala*: hal ily alakot nyernek *annoin*, *kaloissa* nem bizonyít semmit arra nézve, hogy egy eredetibb <*a* véghangzó zártabbá lett a követő mássalhangzó hatása miatt. Nézzük csak a mordvin, cseremiszi és magyar nyelveket, hányszor látjuk bennük, hogy egy finn <*a* szövének <*o* szövéig felel meg, pl. mordvin *ando-*, magy. *ado-*; mord. *javo-* v. ö. finn *jaka-* osztani; HB. *ozuk*, *úrot*, *halalut* névszók töveiben mindenütt zárt hangzó fordul elő s így joggal következtethetjük, hogy a finnben előforduló kétféle alak közül is a zártabb hangzó az eredetibb, melyre a *j* hangnak legfeljebb csupán annyi hatása lehetett, hogy éppen meg van őrizve, míg másutt éppen úgy, mint a magyarban nyiltabbá változott. Ugyan így vezetni hibás útra a *k*, *t*-féle befolyás felvétele az *-ukse*, *-ute*, *-ttu*, *-ttoa* (*-ttoa*) képzők magyarozatánál, melyek közül a három elsőt tekintve azon általánosan elfogadott nézet ellen küzd, hogy zárt hangzójuknak eredetét egy elolvadt participialis *-va* *-vü* képzőben láthatjuk. Ő ezt a *tö* véghangzójának tekinti csupán, mely hangszinbeli változását a rákövetkező mássalhangzónak köszönheti s nem veszi szemügyre, hogy e változás nem specielis finn sajátosság, hanem hívebben megvan a mordvin *ifks*, *-vks*-ben, a cseremiszi <*as*-ban, mely e nyelv hangtörvényeit nézve éppen csak egy finn *ukse*-nak felelhet meg. Szintígy felhozható az elvont fogalmakat képző *-ute*-ra nézve (pl. *pahuute*: rossz-ság) a lapp *-vode* képzők, mely szintén még mutatja az eredeti *-ra* hangot, mely a finn hangzó zártságában lappang. Hogy a finn *sanottu* véghangzójában szintén e *v* hang oka a zártságnak nem is szorúl bizonyításra, hiszen mi más adhatná meg a kifejezésnek participialis jelentését. Hasonlóképen merész okoskodásnak kell tartanunk, midőn a fosztó *-ttoa* képző *-ttoa* mellékalkakjából egy eredetibb **-ttakma*-ra következtet, melynek *k*-ja befolyással lehetett a zárt vocalis alakulására. A változás ép olyan, mint midőn *kalani*: halam helyett mondják *kalain*, az *o* eredetibb voltára nézve pedig v. ö. mordvin *-ftoma* és cseremiszi *-domo*.

Eltételezve azonban ezen s néhány más kisebb tévedéstől, minő pl. hogy a többes <*i* képzőt a magyar és lapp *-k*-val azonosnak tartja, általában véve érdemesnek kell e munkát tartanunk s óhajtunk hogy hasonló irányú vizsgálódások nyelvünknek mennél több töredékében, mennél részletesebben történjenek. Kettős iránya van a nyelvészeti kutatásoknak, egyik mélyebbreható, részleteket bonczoló, a másik ennek eredményeit felhasználva hasonlító, általánosra törekvő; amaz analitici ez szintetici működésében. A nyelvjárások apróságait nyo-

mozó az összehasonlító nyelvésznek anyagát szolgáltatja és csak együtt alkotják meg a tudomány épületét.

MUNKÁCSI BERNÁT.

Az Edda eredetéhez.

Az Edda dalait eddigelé rendszerint őseredetűeknek, a pogány őskor legtisztább emlékeinek tekintették. Feltették, mit Izland fekvése különben is valószínűnek tüntetett föl, hogy e mythikus himnuszokra sem a klasszikus ókor szellemi világa, sem a keresztyén vallás befolyást nem gyakoroltak. Grimm Jakab és a skandináv tudósok a germán mythos teljesen megbízható, a legcsekélyebb vonásokig hű forrásaiul tekintették e dalokat és e felfogás alapján a német mythologia rendszerét a legcsekélyebb kétely nélkül első sorban és főleg a mythikus tartalmú eddai dalokra építették. Különösen e dalok legődonszerűbbike, legrejtélyesbike és legmagasztosbika, a *Völuspá* (azaz: a jósnő szózata), oly ősrégi, tisztán pogány költői alkotás hírében állt, hogy rendszerint az ősgermán pogány vallás- és világnézet legalaposabb és leghívebb foglalatjának vették. Nem hiányoztak ugyan soha az olyan kételkedők — elég lesz a németek közül *Gerwinusra* és *Jordanra* (epikus leveleiben) hivatkoznom, — kik az Edda mythikus dalaiban, sőt még a *Völuspában* is majd klasszikus-ókori, majd keresztyén-modern befolyást, illetőleg elemeket ne sejtettek volna. De e sejtelmek inkább csak odavető, összehasonlító reflexiók voltak, melyek az általánosan elterjedt fölfogást nem hogy megczáfolni, de még megingatni sem tudták. Annál nagyobb föltűnést okozott egy svéd tudósnak, *Bang Keresztélynek*, nem rég megjelent s már németre is lefordított előadása,¹⁾ mely kétségtelenné teszi, mert alaposan és higgadtan bebizonyítja, hogy a *Völuspá* alkatrészei közt a klasszikus ókoriak és a keresztyének fontos helyet foglalnak el, oly annyira, hogy túlzás nélkül mondhatni, hogy a *Völuspá*, tartalom és alak tekintetében, ókori és keresztyén mintáknak, nevezetesen a *sybillai jóslatoknak* utánzása.

Nem lesz alkalmoszerűtlen, ha ez összefüggésben a *sybillai jóslatok* ²⁾ eredetéről és jelleméről röviden megemlékezünk.

¹⁾ *Völuspá und die Sibyllinischen Orakel. Von Dr. A. Chr. Bang.* Aus dem Dänischen übersetzt und erweitert von D. C. Poestion. Wien, 1880. — Megjegyzendő, hogy épen egy héttel Bang előtt, 1879. október 31. *Bugge Sophus*, a skandináv tudósok egyik legkitünőbbike, szintén előadást tartott a germán mythos óklasszikai és keresztyén elemeiről. Ez előadás azonban még nem jelent meg nyomtatásban.

²⁾ Ezek legkényelmesebb kiadása: *Oracula Sibyllina ad fidem codd. mscr. quotquot exstant recensuit, praetextis prolegomenis illustravit, versione germanica instruxit etc. D. H. Friedlieb.* Lipsiae, 1852.